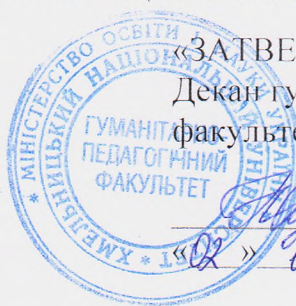

ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Декан гуманітарно-педагогічного факультету

Неля ПОДЛЕВСЬКА

2025 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

«Історія української мови»

Галузь знань – 01 Освіта/Педагогіка

Спеціальність – 014.01 Середня освіта (Українська мова і література)

Рівень вищої освіти – перший (бакалаврський)

Освітньо-професійна програма – Середня освіта (Українська мова і література)

Обсяг дисципліни – 4 кредити ЄКТС, **Шифр дисципліни** – ОПП.09

Мова навчання – українська

Статус дисципліни: обов'язкова (фахової підготовки)

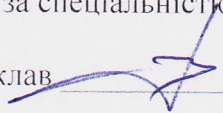
Шифр дисципліни – ОПП9

Факультет – гуманітарно-педагогічний

Кафедра – української філології

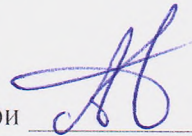
Д	Форма здобуття освіти	3	Курс	5	Семестр	Загальний обсяг		Кількість годин						Курсовий проєкт	Курсова робота	Форма семестрового контролю	
								Аудиторні заняття					Самостійна робота, у т.ч. ІРС			Залік	Іспит
						4	Кредити ЄКТС	Години	Разом	Лекції	Лабораторні роботи	Практичні заняття					
						4	120	50	16	–	34	–	70	–	–	–	+

Робоча програма складена на основі освітньої програми «Середня освіта (Українська мова і література)» за спеціальністю 014.01 Середня освіта (Українська мова і література).

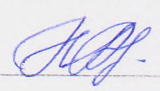
Програму склав д. філол. н., доц. Василь ДЕНИСЮК

Схвалена на засіданні кафедри української філології

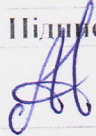
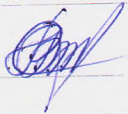
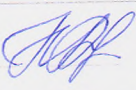
Протокол № 1 від 29 серпня 2025 р.

Завкафедри Анатолій ЯНЧИШИН

Робоча програма розглянута та схвалена вченою радою гуманітарно-педагогічного факультету

Голова ради факультету Неля ПОДЛЕВСЬКА

2. ЛИСТ ПОГОДЖЕННЯ

Посада	Назва факультету	Підпис	Ініціали, прізвище
Завідувач кафедри української філології	Гуманітарно-педагогічний факультет		Анатолій ЯНЧИШИН
Гарант освітньо-професійної програми, канд. філол. наук, доц.	Гуманітарно-педагогічний факультет		Любов ОЛІЙНИК
Декан	Гуманітарно-педагогічний факультет		Неля ПОДЛЕВСЬКА

3. Пояснювальна записка

В основі курсу історії української мови є вивчення історичного розвитку української літературної мови від найдавніших часів до сьогодні. Програма курсу охоплює головні етапи формування українського писемного слова.

Пререквізити – ОЗП.05 Старослов'янська мова, ОПП.06 Історична граматики української мови, ОПП.04 Історія української літератури, ОПП.05 Сучасна українська літературна мова.

Постреквізити – ОПП.04 Історія української літератури, ОПП.05 Сучасна українська літературна мова.

Відповідно до освітньої програми дисципліна сприяє забезпеченню:

компетентностей: ІК. Здатність розв'язувати складні спеціалізовані практичні завдання в галузі середньої освіти, що передбачає застосування концептуальних методів освітніх наук, предметних знань, психології, теорії та методики навчання і характеризується комплексністю та невизначеністю умов організації освітнього процесу в закладах середньої освіти.

ЗК 2. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, вести здоровий спосіб життя. ЗК 5. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово. ЗК 7. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях. ЗК 11. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності. ЗК 13. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел. ФК 9. Здатність адекватно використовувати мовні ресурси, демонструвати сформовану мовну й мовленнєву компетенції в процесі фахової та міжособистісної комунікації, володіти різними засобами мовної поведінки в різних комунікативних контекстах. ФК 15. Здатність інтерпретувати й зіставляти мовні та літературні явища, використовувати різні методи й методики аналізу тексту; **програмних результатів навчання:** ПРН 5. Уміє оперувати базовими категоріями та поняттями спеціальності. ПРН 13. Знає сучасні філологічні й дидактичні засади навчання української мови та літератури, мовні норми, соціокультурну ситуацію розвитку української мови, особливості використання мовних одиниць у певному контексті, мовний дискурс художньої літератури й сучасності, провідні тенденції розвитку літературного процесу в Україні. ПРН 14. Пояснює особливості розвитку української мови та літератури, специфіку перебігу літературного процесу в Україні в культурному контексті, зміст естетичних теорій, методів, напрямів, течій, стилів, жанрів; твори української класики й сучасності у взаємозв'язках зі світовою літературою й культурою; порівнює мовні й літературні факти, явища, визначає їхні подібності й відмінності. ПРН 17. Уміє працювати з теоретичними та науково-методичними джерелами (зокрема цифровими), знаходити, обробляти, систематизувати й застосовувати в освітній діяльності сучасну наукову інформацію, бібліографію, комп'ютерні технології. ПРН 23. Застосовує сучасні методики і технології, зокрема інформаційні, для успішного й ефективного здійснення професійної діяльності та забезпечення якості наукового дослідження в конкретній філологічній галузі. ПРН 26. Дотримується правил академічної доброчесності.

Мета дисципліни. Вивчення історичного розвитку української літературної мови від XI століття і до сьогодні.

Предмет дисципліни. Особливості функціонування літературної мови на різних етапах її становлення у зв'язку із суспільно-політичними, культурними, історичними умовами.

Завдання дисципліни. Формування у студентів практичних навичок аналізу функціонування літературної мови на різних етапах її становлення у зв'язку із суспільно-політичними, культурними, історичними умовами.

Результати навчання. Студент, який успішно завершив вивчення дисципліни, має *вміти* встановлювати домінуючі джерела творення літературної мови кожного періоду; *інтерпретувати* традиційні чи інноваційні мовні явища кожного з періодів творення української літературної мови; *визначати місце* видатних письменників, учених, культурних і політичних діячів у літературному мовотворенні; *окреслювати шляхи вироблення* лексичного та стильового фондів мови, закріплення граматичних і правописних норм; *простежувати особливості взаємодії* літературної мови з живою розмовною мовою; *володіти знаннями про:* предмет, завдання, значення та головні поняття курсу історії української літературної мови; періодизацію історії української літературної мови, головні етапи її становлення; загальні тенденції формування літературно-писемної мови в межах кожного з

періодів; історію становлення українського правопису; стан і перспективи дослідження історії української літературної мови.

4. Структура залікових кредитів дисципліни

Назва теми	ДФН		
	Кількість годин, відведених на:		
	лекц	практ.	СРС
УКРАЇНСЬКА ЛІТЕРАТУРНА МОВА XI–XVIII ст.			
Тема 1. Вступ.	2	4	8
Тема 2. Мовна ситуація в Давній Русі.	2	4	8
Тема 3. Українська літературно-писемна мова XIV–XV ст.	2	4	8
Тема 4. Українська літературна мова XVI–XVIII ст.	2	4	8
Тема 5. Староукраїнська лексикографія. Граматична обробка літературної мови.	2	4	8
Тема 6. Культура бароко та її вплив на формування літературної мови.	2	4	10
НОВА ДОБА В ІСТОРІЇ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРНОЇ МОВИ			
Тема 7. Нова доба в історії української літературної мови (кінець XVIII – перша половина XIX ст.)	2	4	10
Тема 8. Розвиток української літературної мови у XIX – на початку XXI ст.	2	6	10
Разом:	16	34	70

5. Програма навчальної дисципліни

5.1. Зміст лекційного курсу для студентів денної форми навчання

Номер теми	Перелік тем лекцій, їх анотації	К-сть годин
УКРАЇНСЬКА ЛІТЕРАТУРНА МОВА XI–XVIII ст.		
1.	ВСТУП. 1. Предмет, завдання і значення курсу. Зв'язок курсу історії української мови з іншими науковими дисциплінами. 2. Розмежування понять «літературна мова», «національна мова», «мова художньої літератури». 3. Питання періодизації історії української літературної мови у зв'язку з історією українського народу. Зміни в змісті поняття «українська літературна мова» на різних історичних етапах розвитку загальнонародної мови. 4. Діалектна база давньої української літературної мови. 5. Основні джерела вивчення історії української літературної мови. 6. Історія становлення і розвитку історії української літературної мови як окремої філологічної дисципліни. Огляд найголовніших наукових праць з історії української літературної мови. 7. Деформоване висвітлення історії української літературної мови в часи радянського тоталітаризму. [1; 2]	2

2.	МОВНА СИТУАЦІЯ В ДАВНІЙ РУСІ. 1. Питання про початок писемності на Русі. Старослов'янська мова, її роль у розвитку літературної мови. 2. Варіанти мови в києворуський період, їх характеристика. Термінологічна варіативність на позначення літературних мов давньої доби. Умовність терміна «давньоруська мова» та теорії про єдину спільну давньоруську мову. 3. Особливості граматики і словникового складу загальнонародної мови, відображені в оригінальних творах києворуської писемності. 4. Пам'ятки писемності києворуського періоду. Оригінальні тексти періоду Київської Русі: жанрово-стильова систематика. Суспільно-політична актуальність оригінальних пам'яток. [1; 2]	2
3.	УКРАЇНСЬКА ЛІТЕРАТУРНО-ПИСЕМНА МОВА XIV – XV ст. 1. Доля українців після розпаду Русі. Українські землі у складі Литви і Польщі. Статус літературної «руської» мови у Великому князівстві Литовському та в Речі Посполитій і його закріплення в офіційних документах. 2. Український і білоруський варіанти «руської» мови. 3. Мова ділових документів як основа формування літературно-писемної мови у XIV – XV століттях. 4. Відбиття особливостей руської літературної мови у «Словнику староукраїнської мови XIV – XV ст.». [1; 2]	2
4.	УКРАЇНСЬКА ЛІТЕРАТУРНА МОВА XVI – XVIII ст. 1. Культурно-історичне тло розвитку української літературної мови у XVI – першій половині XVII ст. 2. Особливості мовної ситуації. Функціонування латинської і польської мов. Два типи давньої української літературної мови в другій половині XVI – першій половині XVII ст.: слов'яноруська і «проста руська» мова. Сфери вживання «руської» мови і мови слов'яноруської. 3. Відродження церковнослов'янської мови як відображення в українській літературній мові XV–XVII ст. другого південнослов'янського впливу. 4. Переклади церковних книг «простою» мовою. Пересопницьке Євангеліє – перший відомий переклад канонічного тексту українською мовою. Учительні Євангелія, писані «простою» мовою. 5. Відображення живої української мови в діловому українському письменстві і літописах. 6. Міжслов'янські мовні зв'язки у XVI–XVIII ст. 7. Збагачення лексики давньої української літературної мови. Жанрово-писемна різноманітність пам'яток XVI–XVIII ст.; формування стилів. 8. Реформа алфавіту і графіки. Збереження кириличної графіки в Галичині. 9. Звуження функцій літературної мови. Мова творів Г. Сковороди. [1; 2; 3; 16]	2

5.	СТАРОУКРАЇНСЬКА ЛЕКСИКОГРАФІЯ. ГРАМАТИЧНА ОБРОБКА ЛІТЕРАТУРНОЇ МОВИ. 1. Джерела, реєстр, принципи побудови староукраїнських словників. 2. «Лексис» Л. Зизанія. 3. «Лексикон» П. Беринди. 4. «Лексикон латинський» Є. Славинецького та «Лексикон словено-латинський» А. Корецького-Сатановського. 5. «Синоніма словенороська». 6. Український семимовний словник. 7. «Лексикон латинський» І. Максимовича. 8. Львівська граматика «Адельфотес». 9. Граматика Л. Зизанія. 10. Граматика М. Смотрицького. 11. Граматика І. Ужевича. [1; 2]	2
6.	КУЛЬТУРА БАРОКО ТА ЇЇ ВПЛИВ НА ФОРМУВАННЯ ЛІТЕРАТУРНОЇ МОВИ. 1. Естетична концепція культури бароко. 2. Бароко в розвитку виразових засобів української мови. 3. Жанрове розмаїття барокової писемності. 4. Поетична творчість. 5. Латино-польський тип проповіді: нові завдання і прийоми викладу. 6. Формування жанру передмов і післямов до друкованих видань. 7. Науковий стиль. Тенденція до зближення писемної мови з усною народнорозмовною. [1; 2]	2
НОВА ДОБА В ІСТОРІЇ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРНОЇ МОВИ		
7.	НОВА ДОБА В ІСТОРІЇ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРНОЇ МОВИ (кінець XVIII – перша половина XIX ст.). 1. Формування української літературної мови на народній основі. 2. Проблема зв'язків і спадкоємності між давньою і сучасною українською літературною мовами. 3. Проблема діалектної бази при створенні літературних мов. 4. Народна основа творів І. Котляревського. 5. Боротьба в Галичині за створення літературної мови на народній основі («Русалка Дністрова»). 6. Розвиток української літературної мови в період від І. Котляревського до Т. Шевченка. 7. Мовотворчість поетів-романтиків. 8. «Грамматика малороссийскаго нарѣчія» О. Павловського. Словники української літературної мови. 9. Правописні системи першої половини XIX ст. у Східній і Західній Україні. 10. Роль Т. Шевченка у формуванні української літературної мови. [1; 2]	2

8.	РОЗВИТОК УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРНОЇ МОВИ В ХІХ – НА ПОЧАТКУ ХХІ ст. 1. Суспільно-політична ситуація на Правобережжі та Лівобережжі. 2. Лінгвоцид як мовне явище. Валувський циркуляр та Емський акт, їх наслідки для книжної української мови. 3. Художня література як джерело національно-культурного відродження і засіб розбудови української мови ХІХ ст. 4. Концепція літературної мови П. Куліша. 5. Мовна дискусія 90-х років ХІХ ст. 6. Передумови розвитку української літературної мови першої половини ХХ ст. 7. Особливості української літературної мови за радянщини. 8. Розширення сфери вживання української літературної мови: офіційно-діловий, науковий, публіцистичний стилі. 9. Тенденції розвитку української літературної мови повоєнного часу. 10. Місце українського письменства в розбудові української літературної мови другої половини ХХ ст. 11. Успіхи українського мовознавства з розбудови української літературної мови 60–80 рр. ХХ ст. 12. Мовознавство в Україні і за кордоном. Українська мова і діаспора. 13. Роль української літературної мови в національному відродженні. 14. Полеміка навколо правописних норм. [1; 2]	2
Разом:		16

5.2. Зміст практичних занять

Номер тижня	Перелік тем практичних занять, зміст практичних занять	К-сть годин
УКРАЇНСЬКА ЛІТЕРАТУРНА МОВА В ХІ–ХVІІІ ст.		
1	Тема 1. ВСТУП. 1. Обговорення теоретичного матеріалу, усне опитування за темою 1. 2. Повідомлення студентів про актуальні проблеми періодизації розвитку української літературної мови. 3. Дискусія про деформоване висвітлення історії української літературної мови в часи радянського тоталітаризму. 4. Видача завдань для ІНДЗ.	4
3	Тема 2. МОВНА СИТУАЦІЯ В ДАВНІЙ РУСІ. 1. Актуалізація знань студентів про перші слов'янські азбуки. Бесіда про виникнення письма у слов'ян. 2. Обговорення теоретичного матеріалу за темою 2. 3. Дискусія на тему «Які пам'ятки киеворуської доби вважати українськими?». 4. Виконання вправ, аналіз матеріалу стосовно мовних особливостей давніх писемних пам'яток давньокиївської доби. 5. Письмове опитування за темами 1–2.	4
5	Тема 3. УКРАЇНСЬКА ЛІТЕРАТУРНО-ПИСЕМНА МОВА ХІV – ХV ст. 1. Обговорення теоретичного матеріалу за темою 3. 2. Аналіз творів ділової писемності в аспекті їх мовної бази, лексичних, фонетичних, граматичних особливостей. 3. Виконання вправ щодо стану української літературної мови ХІV–ХV ст. 4. Написання контрольної роботи за темою 3.	4

7	Тема 4. УКРАЇНСЬКА ЛІТЕРАТУРНА МОВА XVI – XVIII ст. 1. Оголошення оцінок, аналіз контрольних робіт студентів. 2. Бесіда за змістом лекції 4. 3. Дискусія на тему «Релігійна полеміка і письменство». 4. Виконання вправ на співвідношення народнорозмовного, церковнослов'янського та запозиченого компонента в мові творів зазначеного періоду. 5. Індивідуальна творча робота.	4
9	Тема 5. СТАРОУКРАЇНСЬКА ЛЕКСИКОГРАФІЯ. ГРАМАТИЧНА ОБРОБКА ЛІТЕРАТУРНОЇ МОВИ. 1. Обговорення теоретичного матеріалу за темою 5. 2. Дискусія на тему «Чи змінилася граматика іменника?». 3. Виконання вправ на визначення способів тлумачення, залучення народнорозмовного компонента, порівняння джерельної бази. 4. Захист презентацій.	4
11	Тема 6. КУЛЬТУРА БАРОКО ТА ЇЇ ВПЛИВ НА ФОРМУВАННЯ ЛІТЕРАТУРНОЇ МОВИ. 1. Обговорення теоретичного матеріалу за темою 6. 2. Дискусія на тему «Українське літературне бароко: польська копія чи власний стиль?» 3. Вправи на аналіз барокових текстів. 4. Індивідуальна творча робота. Захист рефератів. 5. Оголошення і коментар оцінок за письмові роботи. 6. Написання контрольної роботи.	4
НОВА ДОБА В ІСТОРІЇ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРНОЇ МОВИ		
13	Тема 7. НОВА ДОБА В ІСТОРІЇ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРНОЇ МОВИ (кінець XVIII – перша половина XIX ст.) 1. Оголошення оцінок, аналіз контрольних робіт студентів. 2. Бесіда за змістом лекції № 7. 3. Виконання вправ на визначення народнорозмовної основи нової української літератури, аналіз мови творів зазначеного періоду; українські граматики того часу – традиційність і новаторство. 4. Індивідуальна творча робота. Захист презентацій.	4
15	Тема 8. РОЗВИТОК УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРНОЇ МОВИ В XIX – НА ПОЧАТКУ XXI ст. 1. Обговорення теоретичного матеріалу за темою 8. 2. Дискусія на тему «Письменник і мові в імперську добу». 3. Контроль виконання домашніх завдань. 4. Тестовий контроль за темою 8. 5. Узагальнення теоретичного матеріалу з курсу. Підведення підсумків роботи студентів протягом семестру.	6
РАЗОМ:		34

5.3 Зміст самостійної (у т. ч. індивідуальної) роботи здобувача вищої освіти

Самостійна робота студентів усіх форм здобуття освіти полягає в систематичному опрацюванні програмного матеріалу з відповідних джерел інформації, підготовці до виконання практичних робіт, виконанні індивідуальних завдань, тестування з теоретичного матеріалу тощо. До послуг студентів сторінка кафедри в Модульному середовищі для навчання, де розміщені Робоча програма дисципліни, варіанти контрольних робіт і необхідні матеріали з її навчально-методичного забезпечення та контролю результатів навчання.

Зміст самостійної роботи студентів *денної* форми здобуття освіти

№ тижня	Вид самостійної роботи	ДФН
		К-сть год.
УКРАЇНСЬКА ЛІТЕРАТУРНА МОВА В XI–XVIII ст.		
1	ВСТУП. Опрацювання літератури, електронного конспекту лекцій. Повторити генеалогічну класифікацію мов світу. [1; 5; 7; 8; 9; 12; 13]	8
3	МОВНА СИТУАЦІЯ В ДАВНІЙ РУСІ. Опрацювання літератури, електронного конспекту лекцій. Повторити теоретичний матеріал про перші слов'янські азбуки, дохристиянське письмо у слов'ян. Підготуватися до письмового опитування [1; 5; 7; 8; 9; 12; 13]	8
5	УКРАЇНСЬКА ЛІТЕРАТУРНО-ПИСЕМНА МОВА XIV – XV ст. Підготовка до написання контрольної роботи. Опрацювання літератури, електронного конспекту лекцій. Виконання домашніх завдань для самопідготовки. [1; 5; 7; 9; 12; 13]	8
7	УКРАЇНСЬКА ЛІТЕРАТУРНА МОВА XVI – XVIII ст. Підготовка до усного опитування. Опрацювання літератури, електронного конспекту лекцій. Індивідуальна творча робота: написання реферату, підготовка до його захисту. [1; 5; 7; 8; 9; 12; 13]	8
9	СТАРОУКРАЇНСЬКА ЛЕКСИКОГРАФІЯ. ГРАМАТИЧНА ОБРОБКА ЛІТЕРАТУРНОЇ МОВИ. Підготовка до усного опитування. Опрацювання літератури, електронного конспекту лекцій. Індивідуальна творча робота: написання реферату, підготовка до його захисту. [1; 5; 7; 8; 9; 12; 13]	8
11	КУЛЬТУРА БАРОКО ТА ЇЇ ВПЛИВ НА ФОРМУВАННЯ ЛІТЕРАТУРНОЇ МОВИ. Підготовка до усного опитування. Опрацювання літератури, електронного конспекту лекцій. Індивідуальна творча робота: написання реферату, підготовка до його захисту. Підготовка до контрольної роботи. [1; 5; 7; 8; 9; 12; 13]	10
НОВА ДОБА В ІСТОРІЇ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРНОЇ МОВИ		
13	НОВА ДОБА В ІСТОРІЇ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРНОЇ МОВИ (кінець XVIII – перша половина XIX ст.) Підготовка до усного опитування. Опрацювання літератури, електронного конспекту лекцій. Індивідуальна творча робота: написання реферату, підготовка до його захисту. [1; 5; 7; 8; 9; 12; 13]	10
15	РОЗШИРЕННЯ ФУНКЦІЙНИХ МЕЖ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРНОЇ МОВИ В XIX ст. Підготовка до письмового опитування. Опрацювання літератури, електронного конспекту лекцій. Виконання домашніх завдань для самопідготовки. [1; 5; 7; 8; 9; 12; 13]	10
Разом:		70

6. Технології та методи навчання

Процес навчання з дисципліни ґрунтований на використанні традиційних і сучасних технологій, зокрема: лекції (з використанням методів проблемного навчання); практичні заняття (з використанням методів лінгвістичного аналізу, порівняльного аналізу, тестових завдань), самостійна робота (індивідуальні завдання) і має за мету оволодіння студентами спеціальною термінологією і набуття ними практичних навичок з історико-лінгвістичної характеристики української мови на різних етапах її розвитку, користування спеціальними схемами і таблицями для вивчення специфіки становлення різних лексико-граматичних класів слів тощо.

7. Методи контролю

Поточний контроль здійснюється під час аудиторних занять, а також у дні проведення контрольних заходів, встановлених робочою програмою і графіком освітнього процесу, зокрема і з використанням Модульного середовища для навчання. При цьому використовуються такі методи поточного контролю: усне опитування; оцінювання результатів виконання домашніх завдань; тестовий контроль теоретичного матеріалу з модуля; оцінювання індивідуальних завдань; оцінювання результатів виконання домашніх завдань.

При виведенні підсумкової семестрової оцінки враховуються результати як поточного, так і підсумкового контролю. Здобувач вищої освіти, який набрав із будь-якого виду навчальної роботи суму балів нижчу за 60 відсотків від максимального бала, **не допускається** до семестрового контролю, поки не виконає весь обсяг, передбачений Робочою програмою для цього виду роботи. Здобувач вищої освіти, який набрав позитивний середньозважений бал (60 відсотків і більше від максимального бала) з усіх видів поточного контролю і не склав іспит, вважається таким, який має академічну заборгованість. Ліквідація академічної заборгованості із семестрового контролю здійснюється у період екзаменаційної сесії або за графіком, встановленим деканатом відповідно до «Положення про контроль і оцінювання результатів навчання здобувачів вищої освіти у ХНУ».

8. Політика дисципліни

Політика навчальної дисципліни загалом визначається системою вимог до здобувача вищої освіти, що передбачені чинними положеннями Університету про організацію і навчально-методичне забезпечення освітнього процесу. Зокрема, проходження інструктажу з техніки безпеки; відвідування занять з дисципліни є обов'язковим. За об'єктивних причин (підтверджених документально) теоретичне навчання за погодженням із лектором може відбуватись в онлайн-режимі. Успішне опанування дисципліни і формування фахових компетентностей і програмних результатів навчання передбачає необхідність підготовки до практичного заняття (вивчення теоретичного матеріалу з теми роботи, підготовку до усного опитування, активно працювати на занятті, брати участь у дискусіях щодо прийнятих конструктивних рішень при виконанні здобувачами практичних завдань тощо.

Здобувачі вищої освіти зобов'язані дотримуватися термінів виконання усіх видів робіт у встановлені терміни, передбачені робочою програмою навчальної дисципліни.

Засвоєння студентом теоретичного матеріалу з дисципліни оцінюється за результатами тестування. Виконання індивідуального завдання (якщо їх виконання у семестрі передбачені РПНД) завершується його презентацією у терміни, встановлені графіком самостійної роботи.

Здобувач вищої освіти, виконуючи самостійну або індивідуальну роботу з дисципліни, має дотримуватися політики доброчесності (заборонені списування, плагіат (в т.ч. із використанням мобільних девайсів)). У разі виявлення плагіату в будь-яких видах навчальної роботи здобувач вищої освіти отримує незадовільну оцінку і має повторно виконати завдання з відповідної теми (виду роботи), що передбачені робочою програмою. Будь-які форми порушення академічної доброчесності **не допускаються**.

У межах вивчення навчальної дисципліни здобувачам вищої освіти передбачено визнання і зарахування результатів навчання, набутих шляхом неформальної освіти, що розміщені на доступних платформах (за наявності такого переліку, доцільно вказати рекомендовані курси), які сприяють формуванню компетентностей і поглибленню результатів навчання, визначених робочою програмою дисципліни, або забезпечують вивчення відповідної теми та/або виду робіт з програми навчальної дисципліни (детальніше у Положенні про порядок визнання та зарахування результатів навчання здобувачів вищої освіти у ХНУ).

9. Оцінювання результатів навчання студентів у семестрі

Оцінювання академічних досягнень здобувача вищої освіти здійснюється відповідно до «Положення про контроль і оцінювання результатів навчання здобувачів вищої освіти у ХНУ». Залежно від важливості окремих видів навчальної роботи, і їх ролі у формуванні компетентностей і результатів навчання, визначених освітньою програмою, розробники Робочої програми присвоюють кожному виду навчальної роботи (структурній одиниці) з дисципліни певну кількість балів. При поточному оцінюванні виконаної здобувачем роботи з кожної структурної одиниці і отриманих ним

результатів викладач виставляє йому певну кількість балів із встановлених Робочою програмою для цього виду роботи. При цьому кожна структурна одиниця навчальної роботи може бути зарахована, якщо здобувач набрав не менше 60 відсотків (мінімальний рівень для позитивної оцінки) від максимально можливої суми балів, призначеної структурній одиниці.

Будь-які форми порушення академічної доброчесності **не допускаються**.

При оцінюванні результатів навчання здобувачів вищої освіти з будь-якого виду навчальної роботи (структурної одиниці) рекомендується використовувати наведені нижче узагальнені критерії:

Таблиця – Критерії оцінювання навчальних досягнень здобувача вищої освіти

Оцінка та рівень досягнення здобувачем запланованих ПРН та сформованих компетентностей	Узагальнений зміст критерія оцінювання
Відмінно (високий)	Здобувач вищої освіти глибоко і у повному обсязі опанував зміст навчального матеріалу, легко в ньому орієнтується і вміло використовує понятійний апарат; уміє пов'язувати теорію з практикою, вирішувати практичні завдання, впевнено висловлювати і обґрунтовувати свої судження. Відмінна оцінка передбачає логічний виклад відповіді мовою викладання (в усній або у письмовій формі), демонструє якісне оформлення роботи і володіння спеціальними приладами та інструментами, прикладними програмами. Здобувач не вагається при видозміні запитання, вміє робити детальні та узагальнюючі висновки, демонструє практичні навички з вирішення фахових завдань. При відповіді допустив дві–три несуттєві похибки .
Добре (середній)	Здобувач вищої освіти виявив повне засвоєння навчального матеріалу, володіє понятійним апаратом, орієнтується у вивченому матеріалі; свідомо використовує теоретичні знання для вирішення практичних задач; виклад відповіді грамотний, але у змісті і формі відповіді можуть мати місце окремі неточності, нечіткі формулювання правил, закономірностей тощо. Відповідь здобувача вищої освіти будується на основі самостійного мислення. Здобувач вищої освіти у відповіді допустив дві–три несуттєві помилки .
Задовільно (достатній)	Здобувач вищої освіти виявив знання основного програмного матеріалу в обсязі, необхідному для подальшого навчання та практичної діяльності за професією, справляється з виконанням практичних завдань, передбачених програмою. Як правило, відповідь здобувача вищої освіти будується на рівні репродуктивного мислення, здобувач вищої освіти має слабкі знання структури навчальної дисципліни, допускає неточності і суттєві помилки у відповіді, вагається при відповіді на видозмінене запитання. Разом з тим, набув навичок, необхідних для виконання нескладних практичних завдань, які відповідають мінімальним критеріям оцінювання і володіє знаннями, що дозволяють йому під керівництвом викладача усунути неточності у відповіді.
Незадовільно (недостатній)	Здобувач вищої освіти виявив розрізнені, безсистемні знання, не вміє виділяти головне і другорядне, допускається помилок у визначенні понять, перекручує їх зміст, хаотично і невпевнено викладає матеріал, не може використовувати знання при вирішенні практичних завдань. Як правило, оцінка «незадовільно» виставляється здобувачеві вищої освіти, який не може продовжити навчання без додаткової роботи з вивчення навчальної дисципліни.

Структурування дисципліни за видами навчальної роботи і оцінювання результатів навчання студентів денної форми здобуття освіти в семестрі

Аудиторна робота								Контрольні заходи		Семестровий контроль	
П'ятий семестр											
Практичні заняття №:								Тестовий контроль:		Іспит	Разом балів
2	4	6	8	10	12	14	16	Т 1-12	Т 13-17		
Кількість балів за вид навчальної роботи (мінімум-максимум)											
3-5	3-5	3-5	3-5	3-5	3-5	3-5	3-5	6-10	6-10	24-40	60-100
24-40								12-20		24-40	

Оцінювання результатів навчання з теоретичного матеріалу (тестовий контроль)

Кожний із двох тестів, передбачених Робочою програмою, складається із 25 тестових завдань, кожне з яких є рівнозначним. Максимальна сума балів, яку може набрати студент, складає 10.

Відповідно до таблиці структурування видів робіт за тематичний контроль здобувач залежно від кількості правильних відповідей може отримати від 6 до 10 балів.

Розподіл балів залежно від наданих правильних відповідей на тестові завдання

Кількість правильних відповідей	1-15	16-17	18-19	20-21	22-23	24-25
Відсоток правильних відповідей	0-59	60-65	66-72	73-82	83-89	90-100
Кількість балів	-	6	7	8	9	10

На тестування відводиться 25 хвилин. Правильні відповіді студент записує у талоні відповідей. Студент може також пройти тестування і в онлайн-режимі в Модульному середовищі для навчання. При отриманні негативної оцінки тест слід перездати до терміну *наступного* контролю.

**Оцінювання результатів підсумкового семестрового контролю (іспит)
(Теоретична частина (тест передбачає 50 тестових завдань))**

Види завдань	Кількість балів для певного рівня досягнення результатів навчання		
	Мінімальний (достатній) бал	Потенційні позитивні бали (середній бал)	Максимальний (високий) бал
Теоретична частина (тест)	24	26-38	40

При цьому відповідність набраних балів за тестове завдання, що виставляються здобувачеві (**50 тестових питань, мінімум – 24 бали, максимум – 40 балів**), становить:

Кількість правильних відповідей	0-25	26-28	29-30	31-33	34-36	37-39	40-42	43-45	46-48	49-50
Кількість отриманих балів	-	24	26	28	30	32	34	36	38	40

Підсумкова семестрова оцінка за інституційною шкалою і шкалою ЄКТС визначається в автоматизованому режимі після внесення викладачем результатів оцінювання у балах з усіх видів навчальної роботи до електронного журналу. Співвідношення інституційної шкали оцінювання і шкали оцінювання ЄКТС наведені нижче у таблиці «Співвідношення».

Семестровий іспит виставляється, якщо загальна сума балів, яку набрав студент із дисципліни за результатами поточного контролю, знаходиться у межах від 60 до 100 балів. При цьому за інституційною шкалою ставиться оцінка «відмінно/добре/задовільно», а за шкалою ЄКТС – буквене позначення оцінки, що відповідає набраній студентом сумі балів відповідно до таблиці Співвідношення.

Таблиця – Співвідношення інституційної шкали оцінювання і шкали оцінювання ЄКТС

Оцінка ЄКТС	Рейтингова шкала балів	Інституційна оцінка (рівень досягнення здобувачем вищої освіти запланованих результатів навчання з навчальної дисципліни)	
		Залік	Іспит/диференційований залік
A	90-100	Зараховано	Відмінно/Excellent – високий рівень досягнення запланованих результатів навчання з навчальної дисципліни, що свідчить про безумовну готовність здобувача до подальшого навчання та/або професійної діяльності за фахом
B	83-89		Добре/Good – середній (максимально достатній) рівень досягнення запланованих результатів навчання з навчальної дисципліни та готовності до подальшого навчання та/або професійної діяльності за фахом
C	73-82		Задовільно/Satisfactory – Наявні мінімально достатні для подальшого навчання та/або професійної діяльності за фахом результати навчання з навчальної дисципліни
D	66-72		
E	60-65		
FX	40-59	Незараховано	Незадовільно/Fail – Низка запланованих результатів навчання з навчальної дисципліни відсутня. Рівень набутих результатів навчання є недостатнім для подальшого навчання та/або професійної діяльності за фахом
F	0-39		Незадовільно/Fail – Результати навчання відсутні

10. Питання для самоконтролю результатів навчання

1. Барокова поезія. Особливості мови барокових віршів.
2. Барокова проповідь як жанр української писемності XVII ст., її мовні особливості.
3. Граматика І. Ужевича.

4. Граматика М. Смотрицького.
5. Давньокиївська доба в розвитку української літературно-писемної мови: стилі і жанри.
6. Деформоване висвітлення історії української літературної мови в радянський період.
7. Жанрово-стильове розмаїття української писемності у XVI–XVII ст.
8. Історично-культурне тло розвитку української літературної мови у XVI–XVII ст.
9. Конфесійна полеміка у XVI–XVII ст. і її вплив на розвиток української літературної мови. Мова полемічних творів.
10. «Лексикон латинський» Є. Славинецького. Мовні особливості перекладної частини.
11. «Лексикон словенороський» Памви Беринди – найвидатніше досягнення староукраїнського словникарства.
12. «Лексис» Л. Зизанія. Особливості укладання реєстру та способи тлумачення реєстрових слів.
13. Лінгвоцид як мовне явище. Валуєвський циркуляр та Емський акт, їх наслідки для книжної української мови.
14. Місце українського письменства у розбудові української літературної мови другої половини XX ст.
15. Мова альманаху «Русалка Дністровая», його значення у розвитку української літературної мови XIX ст.
16. Мовна специфіка творів сучасних українських письменників.
17. Мовне багатство художніх творів української літератури другої половини XVII – початку XVIII ст.
18. Народна основа мови творів І. Котляревського.
19. Наукова діяльність Івана Огієнка в галузі історії української літературної мови.
20. Основні джерела вивчення української літературної мови.
21. Основні мовні риси Галицько-Волинського літопису.
22. Основні пам'ятки агіографічної і паломницької літератури Русі, протоукраїнські фонетичні і морфологічні явища, засвідчені в цих творах.
23. Основні пам'ятки ораторсько-проповідницької літератури Русі, протоукраїнські фонетичні і морфологічні явища, засвідчені в цих творах.
24. Основні пам'ятки перекладної літератури Русі, протоукраїнські фонетичні і морфологічні явища, засвідчені в цих творах.
25. Особливості «Слова о полку Ігоревім» як пам'ятки української мови.
26. Особливості мови полемічної літератури XVI – першої половини XVII ст.
27. Особливості мови українських грамот XIV–XV ст.
28. Особливості мовної ситуації в Україні у XVI–XVII ст.
29. Особливості розвитку української літературної мови за радянщини.
30. Передумови розвитку української літературної мови першої половини XX ст.
31. Пересопницьке Євангеліє. Історія наукового вивчення пам'ятки. Мова твору.
32. Полеміка навколо правописних питань у сучасний період.
33. Полеміка навколо правописних питань у XIX ст. («кулішівка», «желехівка», правопис М. Максимовича).
34. Поняття «загальнонародна мова» і «літературна мова». Проблема взаємодії діалектів і літературної мови.
35. Предмет, завдання і значення курсу історії української літературної мови.
36. Проблема періодизації історії української літературної мови.
37. Проблеми історії української літературної мови у працях Є. Тимченка, А. Кримського, О. Горбача, Ю. Шевельова.
38. Проблеми спадкоємності старої і нової української літературної мови у вітчизняному мовознавстві.
39. Розвиток мовознавчої думки XVI – першої половини XVII ст.
40. Розвиток української літературної мови в незалежній Україні з 1991 р.
41. Розвиток української літописної традиції другої половини XVII ст. – початку XVIII ст.
42. Розширення сфери вживання української літературної мови XX ст.: офіційно-діловий, науковий, публіцистичний стилі.
43. Розширення функційних меж української літературної мови у XIX ст.

44. Роль І. Котляревського у становленні нової української літературної мови.
45. Роль старослов'янської мови у розвитку української літературної мови.
46. Роль Т. Г. Шевченка у становленні нової української літературної мови.
47. «Руська мова» як офіційна мова Великого князівства Литовського.
48. «Руська правда» як пам'ятка юридичного письменства.
49. Становлення історії української літературної мови як окремої філологічної дисципліни. Наукові здобутки вітчизняної та діаспорної україністики.
50. Суспільно-історичні умови початку формування нової літературної мови на народній основі.
51. Суспільно-історичні умови розвитку літературної мови в Українській Радянській Соціалістичній Республіці. Закон «Про мови в Українській РСР».
52. Суспільно-політичні чинники формування сучасної української літературної мови.
53. Творчість І. Галатовського в історії розвитку української літературної мови.
54. Україністика за кордоном.
55. Українська літературна мова на Західній Україні в кінці XVIII–XIX ст. Роль Івана Франка в розвитку літературної мови.
56. Українська літературна мова у XVIII ст. Причини занепаду староукраїнської літературної мови.
57. Українська літературна мова у письменстві української діаспори XX–XXI ст.
58. Український правопис: становлення, варіанти, дискусії.
59. Учительні євангелія як жанр української писемності у XVI–XVII ст., їх мовні особливості.
60. Шкільна драма та інтермедія як жанр староукраїнської писемності, особливості мови.

11. Навчально-методичне забезпечення

Освітній процес із дисципліни «Історія української мови» повністю і достатньою кількістю забезпечений необхідною навчально-методичною літературою. Зокрема, викладачі кафедри підготували і видали такі роботи:

1. Збірник текстів з історії української мови / укл. В.В. Денисюк, О.Ю. Зелінська. Умань : Візаві, 2015. 441 с.
2. Хрестоматія з історії української літературної мови / укл. О.Ю. Зелінська, В.В. Денисюк. Умань : Візаві, 2015. 277 с.

12. Рекомендована література

Основна

1. Голоюх Л. В. Історія української літературної мови : [навч. посібник]. Луцьк : Надстир'я, 2021. 140 с.
2. Огієнко І. Історія української літературної мови. Київ : Наша наука і культура, 2001. 440 с.
3. Русанівський В. М. Історія української літературної мови. Київ : АртЕк, 2002. 423 с.

Додаткова

1. Гнатюк Л. П. Мовний феномен Григорія Сковороди в контексті староукраїнської книжної традиції. Київ : ВПЦ «Київський університет», 2010. 446 с.
2. Гриценко С. П. Динаміка лексики української мови XVI–XVII ст. Київ : ТОВ «КММ», 2017. 936 с.
3. Зелінська О. Ю. Українська барокова проповідь: мовний світ і культурні витоки. Київ : ВД Дмитра Бураго, 2013. 408 с.
4. Лесюк М. П. Становлення і розвиток української літературної мови в Галичині. Івано-Франківськ : Місто НВ, 2014. 732 с.
5. Мозер М. «Язичіє» – псевдотермін в українському мовознавстві. Мозер М. *Причинки до історії української мови* / за заг. ред. С. Вакуленка. Харків : Харківське історико-філологічне товариство, 2008. С. 641–666.
6. Мозер М. Що таке «проста мова»? Мозер М. *Причинки до історії української мови* / за заг. ред. С. Вакуленка. Харків : Харківське історико-філологічне товариство, 2008. С. 75–111.
7. Мойсієнко В. М. Про національний статус «руської мови» в часи Великого князівства Литовського та Речі Посполитої. *Мовознавство*. 2005. № 1. С. 67–82.

8. Ніка О. І. Історія української літературної мови : навч. посібник. Київ : Освіта України, 2014. 335 с.
9. Півторак Г. П. Історична правда проти імперської облуди. Київ : ТОВ «Арт прінт студія», 2018. 148 с.
10. Таранець В. Г. Українці: етнос і мова. Одеса : ОРІДУ НАДУ, 2013. 364 с.
11. Українська мова у XX сторіччі: історія лінгвоциду : документи і матеріали / Всеукр. т-во «Просвіта» ім. Т. Шевченка; за ред. Л. Масенко ; упоряд. Л. Масенко [та ін.]. Київ : Києво-Могилянська академія, 2005. 399 с.
12. Фаріон І. Суспільний статус староукраїнської (руської) мови у XIV–XVII століттях: мовна свідомість, мовна дійсність, мовна перспектива. Львів : Вид-во Львівської політехніки, 2015. 654 с.
13. Царалунга І. Варіативність у староукраїнській літературно-писемній мові XIV – XV ст. : монографія. Хмельницький : ФОП Гонта А. С., 2017. 448 с.
14. Чуба Г. Українські рукописні учительні Євангелія : дослідження, каталоги, описи. Київ; Львів : Свічадо, 2011. 223 с.

13. Інформаційні ресурси

1. Модульне середовище для навчання. URL: <https://msn.khmnmu.edu.ua/>
2. <http://litopys.org.ua/>
3. <http://www.inmo.org.ua/>
4. <http://www1.nas.gov.ua/institutes/ium/>
5. <http://www.inst-ukr.lviv.ua/uk/>

Опис дисципліни (анотація)
Історія української мови

Тип дисципліни	Обов'язкова
Освітній рівень	Перший (бакалаврський)
Мова викладання	Українська
Семестр	П'ятий
Кількість встановлених кредитів ЄКТС	4,0
Форми навчання, для яких викладається дисципліна	Очна (денна)

Результати навчання. Студент, який успішно завершив вивчення дисципліни, має вміти *встановлювати* домінуючі джерела творення літературної мови кожного періоду; *інтерпретувати* традиційні чи інноваційні мовні явища кожного з періодів творення української літературної мови; *визначати місце* видатних письменників, учених, культурних і політичних діячів у літературному мовотворенні; *окреслювати* шляхи вироблення лексичного та стильового фондів мови, закріплення граматичних і правописних норм; *просліджувати* особливості взаємодії літературної мови з живою розмовною мовою.

Зміст навчальної дисципліни. Вступ. Мовна ситуація в Давній Русі. Українська літературно-писемна мова XIV – XV ст. Українська літературна мова XVI – XVIII ст. Староукраїнська лексикографія. Граматична обробка літературної мови. Культура бароко та її вплив на формування літературної мови. Нова доба в історії української літературної мови (кінець XVIII – перша половина XIX ст.). Розвиток української літературної мови в XIX – на початку XXI ст.

Запланована навчальна діяльність: лекції – 16 год., практичні заняття – 34 год., самостійна робота – 70 год., разом – 120 год.

Форми (методи) здобуття освіти: лекції (з використанням методів проблемного навчання); практичні заняття (з використанням методів лінгвістичного аналізу, порівняльного аналізу, тестових завдань), самостійна робота (індивідуальні творчі завдання).

Форми оцінювання результатів навчання: усне опитування, контрольна робота, письмове опитування, тестовий контроль, індивідуальне навчально-дослідне завдання.

Вид семестрового контролю: іспит.

Навчальні ресурси:

1. Голоюх Л. В. Історія української літературної мови : [навч. посібник]. Луцьк : Надстир'я, 2021. 140 с.
2. Модульне середовище для навчання MOODLE. Доступ до ресурсу: <https://msn.khnu.km.ua>.
3. Модуль для дистанційного навчання. Доступ до ресурсу: <http://dn.khnu.km.ua>
4. Електронна бібліотека університету. Доступ до ресурсу: <http://lib.khnu.km.ua>

Викладач: д-р філол. наук, доц. Василь ДЕНИСЮК